

THESIS

KANTER

1858

N. H. DE KANTER.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT

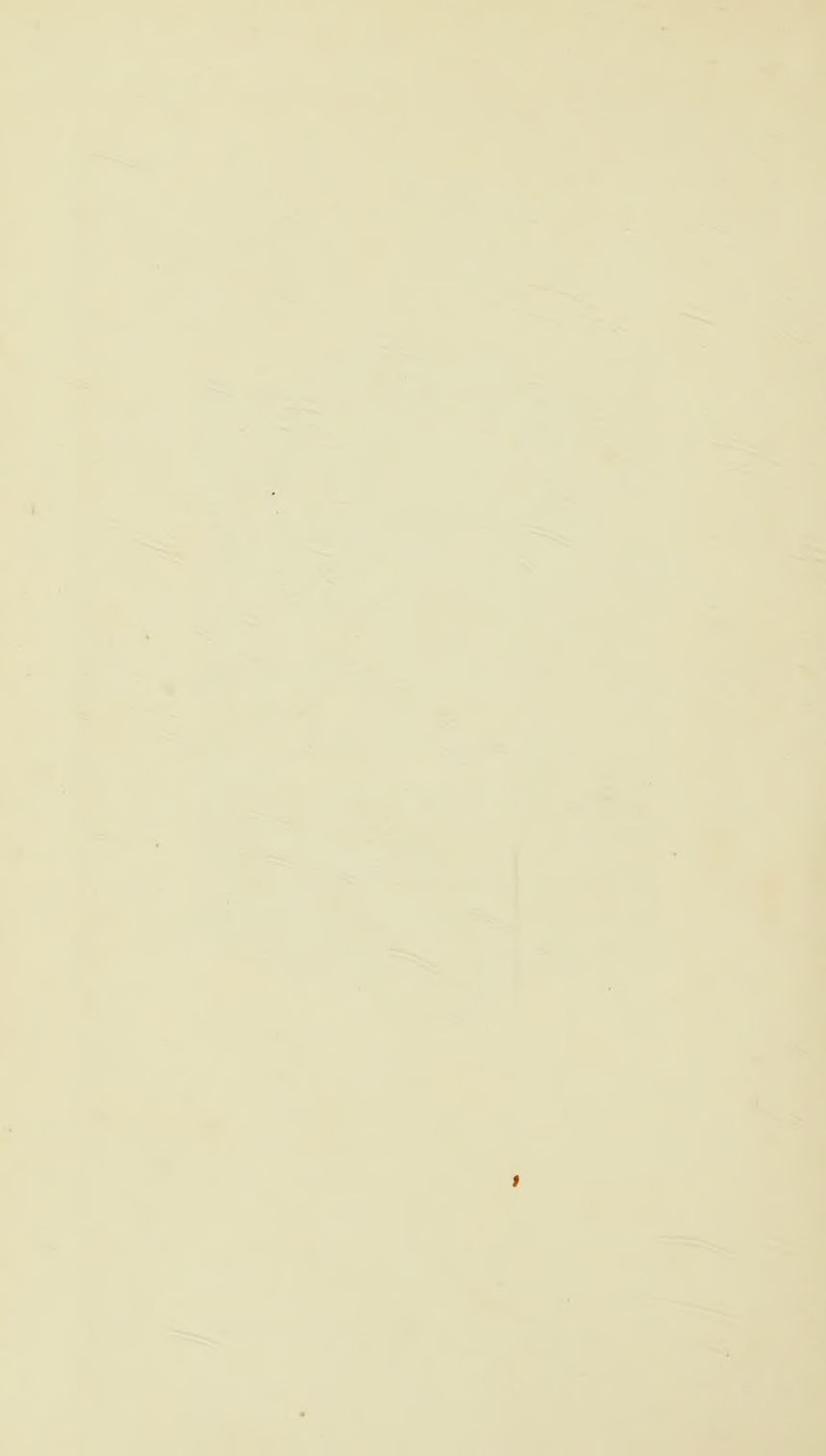
OVER DE

VERPLEGING DER ZUIGELINGEN.

THE MEDICAL LIBRARY OF
STANFORD UNIVERSITY
300 PASTEUR
PALO ALTO, CALIFORNIA

LANE MEDICAL LIBRARY OF
STANFORD UNIVERSITY
300 PASTEUR
PALO ALTO, CALIFORNIA

OVER DE
VERPLEGING DER ZUIGELINGEN.

OVER DE
VERPLEGING DER ZUIGELINGEN.

ACADEMISCH PROEFSCHRIFT,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

DOCTOR IN DE GENEESKUNDE,

AAN DE HOOGESCHOOL TE LEYDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. J. H. STUFFKEN,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT VAN BESPIEGELLENDE WIJSBEGEERTE EN LETTEREN,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

DOOR

NICOLAAS HOFFER DE KANTER,

VAN ALPHEN,

OP VRIJDAG, DEN 22 OCTOBER 1858, DES NAMIDDAGS
TEN 2 URE.

TE LEYDEN,
BIJ P. ENGELS,

1858,

Digitized by the Internet Archive
in 2026

Aan mijn Vader.

V O O R R E D E.

Alvorens tot de behandeling van mijn onderwerp over te gaan, voldoe ik aan een aangenamen plicht, door hun mijn dank te betuigen, die mij, gedurende mijne academische loopbaan, door hunne raadgevingen hebben voorgelicht.

In de eerste plaats breng ik U mijn opregten dank, Hooggeleerde HALBERTSMA, geachte Promotor, voor Uw degelijk onderrigt en voor de welwillendheid, die ik van U mogt ondervinden, waarvan ik ook in de laatste dagen vernieuwde blijken ontving. Dat Gij nog lang voor de wetenschap moogt behouden blijven, zij U van harte toegewenscht!

U, Hoogleeraar SIMON THOMAS, zeg ik hartelijk dank, zoowel voor uw uitmuntend onderwijs en de hulp, mij ten allen tijde bereidwillig verleend, als voor de voorkomendheid, waarmede Gij mij steeds hebt bejegend. Blijf nog vele jaren gespaard voor de Uwen, en voor Uwen zoo nuttigen werkkring!

*Ontvangt ook Gij mijn dank, Hooggeleerde Heeren
PRUYS VAN DER HOEVEN, SURINGAR en KRIEGER, voor
het onderwijs, dat ik van U heb genoten.*

*U, Hoogleeraren der Philosophische Faculteit, zeg
ik dank voor Uwe lessen, die ik mogt bijwonen.*

*U, Zeer Geleerde Heeren BOOGAARD en SCHRANT,
ben ik ook voor alle onderwijs zeer erkentelijk.*

*Aan U, VAN CAMPEN, Med. Cand., heb ik veel
verplichting voor de belangstelling, mij bij uw onderrigt
betoond.*

*En gij, Academievrienden van vroeger en later tijd,
vaartwel!*

I N H O U D.

	Bladz.
INLEIDING.....	1.
§ 1. Invloed van den gezondheidstoestand der ouders op dien der kinderen.....	4.
§ 2. Voorzorgen der moeder voor den aanstaanden zuigeling, tijdens hare zwangerschap.....	13.
§ 3. Zorgen voor het kind, onmiddelijk na de geboorte.....	21.
§ 4. De voeding en verdere verpleging der zuigelingen.....	24.
<i>a.</i> De voeding.....	24.
<i>b.</i> De verdere verpleging.....	46.
Stellingen.....	49.

INLEIDING.

De gezondheidsleer, (Hygiène) dat is die leer, door de toepassing waarvan men zooveel mogelijk allen invloed, die nadeelig op de gezondheid werkt, tracht te weren, en, langs verschillende wegen, middelen aan te wenden, die strekken, om haar niet te verstoren, de vatbaarheid voor ziekten geringer, en den invloed van het ligchaam op het psychisch leven minder te maken, wordt in deze eeuw meer en meer beoefend en in praktijk gebragt, omdat men terecht heeft ingezien, hoe groot de welvaart is, die zij aan den mensch en aan de maatschappij, waarin hij geplaatst is, aanbrengt.

Door toepassing der Hygiène is de betrekkelijke sterfte in de twee laatste eeuwen verminderd, zoowel van den mensch in het algemeen, als van de kinderen in het bijzonder. Mij met de beschouwing dezer laatste, en wel bepaaldelijk met de VERPLEGING DER ZUIGELIN-

GEN bezig te houden, is het doel, dat ik mij in dit proefschrift heb voorgesteld.

Hoe kan eene plant welig opgroeijen, later bloeijen en goede vruchten voortbrengen, wanneer men er geene naauwkeurige zorg voor draagt? De zuigelingen kan men „de lente der toekomst” noemen; worden zij verwaarloosd, zij zullen of spoedig wegwijnen of, bereiken zij al den zomertijd des levens, niet hunne volle kracht hebben, niet beantwoorden aan de verwachting, die men van hen gekoesterd heeft.

Talrijk zijn de slechte gewoonten, vooroordeelen en dwalingen, die bij hunne opvoeding plaats grijpen, en hun zoo dikwijls ten nadeele strekken; aan de eene zijde heeft eene groote zorgeloosheid plaats, terwijl aan den anderen kant te ver gedrevene, dikwijls ongepaste bezorgdheid heerscht. Dit alles te voorkomen is verre van gemakkelijk; bovendien ondervindt men van onderscheidene zijden zooveel tegenwerking, vooral bij hen, die de zuigelingen het naast omgeven, en, hebben velen, tot hun voordeel, het onverstandige hiervan ingezien, niet minder velen blijven nog eene verkeerde gedragslijn volgen.

Het is eene bekende zaak, dat zeer veel kinderen in hun eerste jaar sterven; men moet dit niet geheel alleen aan hunne zwakte toeschrijven, maar ook voor een gedeelte aan de slechte verzorging, die hun ten deel valt. — Volgens statistieke opgaven van CULLOCH,

in zijn berigt aangaande het Britsche rijk, ¹⁾ is de uitkomst der sterfgevallen van kinderen onder de vijf jaren in de laatste eeuw verbeterd, zijnde het aantal dier sterfgevallen procentsgewijze:

In de jaren:

1730-49, 1750-69, 1770-89, 1790-1809, 1810-29.

$74\frac{1}{2}\%$, 63% , $51\frac{1}{2}\%$, $41\frac{1}{2}\%$, $31\frac{8}{10}\%$.

terwijl het in de laatste jaren slechts $25\frac{3}{10}\%$ bedraagt; dit zijn zeker verblijdende uitkomsten, waarvan wij de oorzaak gedeeltelijk ook wel in eene betere verpleging mogen zoeken.

Wat de verdeeling van mijn onderwerp aangaat, zoo heb ik eerst getracht den invloed te schetsen van den gezondheidstoestand der ouders op dien der kinderen; daarna de zorg der moeder voor den zuigeling, reeds tijdens hare zwangerschap; verder de zorg voor het kind onmiddellijk na de geboorte, (de zorg voor het kind, gedurende de geboorte, bleef van zelve achterwege, als zijnde van geheel verloskundigen aard) en eindelijk heb ik de voeding en verdere verpleging der zuigelingen behandeld.

¹⁾ Hygiène des weiblichen Geschlechts, von Dr. TILT, bearbeitet von Dr. R. FRORIEP.

§ 1.

INVLOED VAN DEN GEZONDHEIDSTOESTAND DER OUDERS OP DIEN DER KINDEREN.

Afgescheiden van het denkbeeld "gezond of ziek zijn," doet, wanneer wij den uitwendigen lichaamsbouw van het kind in betrekking tot dien zijner ouders beschouwen, ons de dagelijksche ervaring al dadelijk de gelijkenis opmerken, die in den regel hierin tusschen beiden bestaat. Men ziet toch zoo dikwijls kinderen, die dezelfde kleur van huid en haar, dezelfde gelaatstrekken, denzelfden lichaamsvorm hebben als hunne ouders; zelfs treft men vele familiën aan, waarin eene bepaalde type, of van de zijde des vaders, of van die der moeder, in verscheidene opvolgende geslachten wordt teruggevonden; dit is niet iets toevalligs, maar bepaald toe te schrijven aan de overerving van de ouders op de kinderen.

Wat het „gezond of ziek zijn” betreft, zoo is het ook eene algemeen erkende waarheid, dat in dit opzigt de toestand van vader en moeder van veel invloed kan zijn op dien hunner kinderen, en gezonde ouders met meer regt gezonde kinderen zullen verwachten, dan zij, die met ziekten of andere kwalen te kampen hebben.

Niemand, geloof ik, zal ontkennen, dat sommige ziekten hereditair zijn; talrijke voorbeelden bewijzen, dat niet alleen datgene, wat men in het dagelijksch leven „ziek zijn” noemt, maar ook vele misvormingen enz. van de ouders op de kinderen overgaan. Het is niet mogelijk eene juiste verklaring te geven, wat hiervan de reden zij; genoeg is het, dat de ondervinding het bestaan dezer overerfelijkheid leert.

Met hetzelfde regt, waarmede men de gelijkenis, die in de deelen, welke den uitwendigen lichaamsbouw daarstellen, bestaat, aan de erfelijkheid toekent, kan men ook zeggen, dat er tusschen ouders en kinderen gelijkenis bestaat in vele andere weefsels; dat in de kinderen dikwijls de aanleg tot ziek zijn in een of ander inwendig orgaan, waaraan beide ouders of een van beide lijdende zijn, wordt overgeplant; vaak heeft dit ook in dier voege plaats, dat het kind dien aanleg met zich ter wereld brengt, terwijl de ziekte der ouders nog geen aanvang heeft genomen; ook heeft men enkele hereditaire ziekten, die somtijds een geslacht overspringen, zooals podagra, enz.

De ziekten der kinderen worden door de ouders wel eens ten onregte aan geheel verkeerde oorzaken toegeschreven; zij zoeken die meestal buiten zich zelve, en toch gebeurt het dikwerf, dat de kinderen met de kiem eener ziekte, die zij aan hunne ouders verschuldigd zijn, en vroeg of laat zal te voorschijn treden, ter wereld komen; vele andere planten op deze wijze op hunne kinderen soms ook ziekten over, die door de voorgaande geslachten *hun* zijn medegedeeld, en men zou eene groote onregtvaardigheid begaan, indien men altijd bij hereditaire ziekten de schuld aan de ouders wilde geven; mag dit in enkele gevallen waar zijn, daarom toch niet in alle.

Zonder dat zich bij de ouders eene bepaalde ziekte heeft gelocaliseerd, kunnen er bij hen nog andere omstandigheden op het ligchaam werken, die ten nadeele hunner kinderen strekken. Volgens BERGERET ¹⁾ brengen tot ontaarding der geslachten bij, de huwelijken, waarbij de man aanmerkelijk ouder is dan de vrouw: de kinderen, hieruit voortspruitende, zijn zwak en dikwijls onvruchtbaar; zoo zegt hij tevens, dat het misbruik van sterken drank der ouders nadeelig op de kinderen werkt, hen kwijnend en ook somtijds onvruchtbaar maakt. Men zal veelal waarnemen, dat kin-

¹⁾ Maladies de l'Enfance, par BERGERET.

deren, uit ouders geboren, die elkander te na in bloedverwantschap bestaan, eene zwakke gezondheid hebben, en kan eene doelmatige kruising van geslachten niet genoeg aanbevolen worden.

De verschillende gewoonten en neigingen, zoowel goede als kwade, die men bij de ouders waarneemt, vindt men dikwijls bij de kinderen terug, doch niet altijd; men vindt soms het geheel tegenovergestelde; ik durf niet beslissen, waaraan die overeenkomst in dezen tussehen ouders en kinderen is toe te schrijven; of dit ook door erfelijkheid plaats heeft, dan wel of daarin de reden te zoeken is, dat de kinderen, doordien zij veel in de omgeving hunner ouders zijn, zich daardoor ook hunne gevoelens eigen maken; men ziet toch menigmaal, dat zij, indien zij door den dood hunner ouders, of door andere omstandigheden uit hunne nabijheid verwijderd zijn, andere gevoelens, andere beginsels zijn toegedaan als deze; ook treft men dikwijls aan, dat kinderen, zoo zij meer tot jaren van onderscheid gekomen zijn, en vóór dien tijd steeds onder den invloed hunner ouders waren, later eene geheel andere rigting volgen, wanneer zij de beginsels, die bij hen een tijd lang sluimerden, niet meer behoeven te onderdrukken, of daarvoor sympathie bij anderen vinden. Er pleit veel voor het denkbeeld, dat de overeenkomst in gewoonten, enz. van ouders en kinderen daarin gelegen is, dat zij zich veel in elkanders nabijheid bevinden,

en aan de kinderen de zucht tot nabootsing eigen is.

Het is mijn doel niet, eene classificatie te maken der ziekten, die al of niet erfelijk zijn, dat ook geheel mijne krachten zou te boven gaan; van vele is het bovendien niet uitgemaakt, of zij als zoodanig moeten beschouwd worden; ik zal mij alleen enkele oogenblikken bezig houden met eene ziekte, die algemeen erkend wordt daarvoor vatbaar te zijn, namelijk de syphilis; wel kunnen de zuigelingen nog op andere wijzen hierdoor besmet worden, maar daarover zal ik later spreken; hier bedoel ik alleen de *hereditaire* syphilis.

Deze kan aanleiding geven tot abortus, of, zoo er een voldragen, levend kind wordt ter wereld gebragt, treden, volgens CHARLES WEST ¹⁾, de verschijnselen der ziekte 2 à 3 weken na de geboorte te voorschijn; vóór dien tijd is het kind oogenschijnlijk gezond; het zou volgens hem hoogst zeldzaam voorkomen, dat het, voldragen zijnde, bij de geboorte teekenen van syphilis vertoonde. Dr. COLLIER ¹⁾ deelt ook dit gevoelen, daar het wel in enkele gevallen gebeurt, dat het kind bijna of geheel voldragen ter wereld komt, doch dan ook

¹⁾ Lessen over de ziekten der zuigelingen en kinderen, door CHARLES WEST, vertaald door Dr. TIJKEN, met aantekeningen van Dr. GROSCHANE.

binnen weinige uren sterft; hij voegt er bij, dat de ziekte zich meestal 8 dagen of langer na de geboorte vertoont, terwijl het kind vóór dien tijd oogenschijnlijk gezond is.

De syphilis hereditaria kan afkomstig zijn, of van den vader, of van de moeder, of van beide. Zooals Dr. COLLÈS zegt, is er in deze soort van syphilis, wat de wijze van voortplanting betreft, eene groote afwijking van die, waarop zij door volwassenen aan volwassenen wordt medegedeeld.

Deze schrijver is mede van gevoelen, dat de meening, als zou het kind alleen dan kunnen besmet worden, wanneer het tijdens de baring met zweren in de vagina in aanraking kwam, onwaar is, daar men zich dikwijls overtuigd heeft, dat er in dergelijk geval gedurende de baring geene zweren bestonden, en omdat bij velen de verschijnselen der ziekte reeds aanwezig waren, toen zij geboren werden.

Hij gelooft ook, dat de meeste geneeskundigen de meening zijn toegedaan, dat het foetus in utero alleen dan kan besmet worden, wanneer een der ouders of beide tijdens de bevruchting aan syphilitische verschijnselen lijdende zijn, of wel, als de moeder gedurende de zwangerschap daardoor is aangedaan geweest.

Nog zegt hij, dat er gevallen zijn, zeer moeilijk te verklaren, maar toch waargenomen, waarin, terwijl de vader en de moeder bij hun huwelijk volkomen gezond

waren, en de eerstgenoemde eenige maanden vóór zijn huwelijk aan primaire syphilis geleden had, doch daarvan volkomen hersteld was vóór dien, terwijl beide ouders gezond bleven, hunne kinderen, zoo er al niet vroeger abortus had plaats gehad, bij hunne geboorte de bewijzen van syphilis met zich medebragten.

Ook spreekt hij van gevallen, evenzeer onverklaarbaar, dat de man, volkomen hersteld van primaire syphilis, toch zijne vrouw met die ziekte kan besmetten; op deze wijze worden de kinderen uit dat huwelijk ook besmet. Dr. GROSHANS ¹⁾ geeft hiervan deze verklaring, dat waarschijnlijk de syphilitische smetstof uit het ligchaam bijna verwijderd was, en de lijder door eene goede levenswijze geheel hersteld zou zijn, doch, door aanhoudende prikkeling van een of ander orgaan, die secundaire verschijnselen ontstaan waren.

Terwijl dan bij volwassenen de overplanting der syphilis aldus plaats heeft, dat door den persoon, die er aan lijdende is, de smetstof aan een ander wordt medegedeeld, doordien zij in aanraking komt met die plaats van het ligchaam, die van epidermis of epithelium ontbloot is, zoo heeft dit gewoonlijk aldus bij de hereditaire syphilis niet plaats; op welke wijze dan? De waarnemingen getuigen, dat de secundaire

¹⁾ Zie het boven aangehaalde werk van CH. WEST.

syphilis van de ouders op de kinderen overgaat; mogelijk gaat deze dyscrasie door het bloed op het foetus over, zoo, dat het bloed, bezwangerd door de syphilitische smetstof, deze op die wijze daarop overbrengt; doch ik wil niet in gissingen vervallen, hoe dit alles mogelijk zij; het is genoeg, dat feiten, waargenomen door mannen, waaraan wij ons vertrouwen dienaangaande mogen schenken, kunnen aantonen, dat het zoo is; dat de syphilis der ouders tijdens de bevruchting hereditaire syphilis veroorzaakt niet alleen, maar dat ook, als een der ouders er aan geleden heeft, en vóór zijn huwelijk volkomen hersteld is, toch nog de kinderen met de kiem er van in zich kunnen geboren worden, waarvan zij zoo dikwijls de ongelukkige slachtoffers zijn.

De zuigelingen, die aan hereditaire syphilis geleden hebben, zijn veelal in later leeftijd vatbaar voor andere ziekten; zij worden vaak scrofuleus.

Van de treurige gevolgen overtuigd, die hieruit voortvloeijen, kan men niet genoeg pogingen aanwenden, om die zooveel mogelijk te voorkomen. Doch welligt heb ik mij te lang bij deze ziekte opgehouden, hetgeen ik evenwel deed, omdat zij zoo geheel eigen is aan den leeftijd der zuigelingen, wier verzorging het onderwerp van mijn proefschrift is.

Is de hereditaire syphilis zoodanige overerfelijke ziekte, dat de kinderen kort na de geboorte er door

worden aangetast, er zijn ook andere ziekten, die eerst na verloop van geruimen tijd te voorschijn treden.

Aldus zal de *phthisis tuberculosa hereditaria* zich meestal eerst in later leeftijd vertoonen, hoewel bij de kinderen dikwijls reeds de habitus en andere verschijnselen aanwijzen, dat zij de kiem dier treurige ziekte bij zich hebben; zij kan ook niet hereditair voorkomen, maar spontaan ontstaan; doch in de meeste gevallen zal men zien, dat vader of moeder of beide er aan lijdende zijn. Men doet vooral bij kinderen van teringachtige ouders wel, om, van hunne geboorte af, voor eene goede voeding zorg te dragen, en hunne levenswijze aldus in te rigten, dat de gezondheid zoo min mogelijk gestoord, maar daarentegen krachtig bevorderd worde.

In het algemeen kan men zeggen, dat men eene zeer naauwlettende zorg dragen moet voor kinderen, die met hereditaire ziekten ter wereld komen; dat men de vatbaarheid voor ziek zijn door verschillende middelen, die de Hygiëne, zoowel als de geneesmiddelleer ons doen kennen, geringer tracht te maken; vooral zorge men, dat de overgeërfde aanleg tot ziekte van dit of dat bepaald orgaan, zooveel mogelijk worde tegengegaan, en dat alles worde geweerd, wat prikkelend hierop werkt.

§ 2.

VOORZORGEN DER MOEDER VOOR DEN AANSTAANDEN ZUIGELING, TIJDENS HARE ZWANGERSCHAP.

De moeder, wier bloed de eenige bron is, waardoor de vrucht gevoed wordt en tot ontwikkeling komt, staat met deze in naauwe betrekking; ook, omdat haar zenuwstelsel middelijk op de vrucht werkt, die, door de baarmoeder omsloten, in verband staat met alles, wat onmiddelijk op dat ligchaam invloed heeft; zoo heilzaam deze betrekking is, als zij ten goede werkt, zoo schadelijk is zij, wanneer het tegenovergestelde plaats heeft.

Er is wel is waar veel, dat schadelijk voor de vrucht is, waartegen de zorg der beste moeder niets vermag, zoowel, omdat zij onbewust er van is, als, dewijl zij, en ook dikwijls haar arts, het niet kunnen wegnemen, maar daarentegen zijn er ook nadeelige in-

vloeden, die de moeder voorkomen kan, en is dit een gewigtige pligt, die op haar rust.

Kan de niet zwangere vrouw veel uitstaan, veel ondergaan, veel doen, zonder dat het haar belangrijk nadeel berokkent, de zwangere moet op alles naauwkeurig acht geven en vermijden, wat haar en haar kind schadelijk zou kunnen zijn. Er zijn onderscheidene invloeden, die na de geboorte het kind onmiddellijk schadelijk zijn, doch gedurende de zwangerschap komen alle nadeelen middelijk door de moeder.

In alle opzigten moet de vrouw eene goede gezondheid genieten, opdat de zwangerschap gunstig verloop, en is, of wordt deze gestoord, zoo mag zij niet nalaten spoedig hulp van deskundigen in te roepen; het komt niet zoo zeer op de sterkte, als wel op de gezondheid aan; men ziet dikwijls, dat ongezonde vrouwen eerder ziekelijke kinderen zullen ter wereld brengen, dan zwakke.

De zwangere vrouw moet, zooveel mogelijk, alles voorkomen, wat aanleiding kan geven tot miskraam of tot den dood van haar kind, en tevens moet zij ook zorgen, dat de jonggeborene door haar op eene geschikte wijze zal kunnen gevoed worden.

Alles, wat de zenuwwerking kan verhoogen, moet door haar vermeden worden, zooals schrik, toorn, hevige gemoedsaandoeningen; deze werken schadelijk op haar zenuwgestel, dikwijls zoodanig, dat er ontijdige

contractiën der baarmoeder kunnen plaats hebben, die tot abortus of tot eene vroegtijdige geboorte, welke vaak met den dood van het kind gepaard gaat, aanleiding geven.

Zij moet alle groote vermoeijenissen nalaten, en veel rust genieten. Een kalme slaap is voor haar heilzaam, daar hierdoor hare krachten versterkt worden; het waken des nachts kan niet anders dan nadeelig zijn, onder welke omstandigheden, of met welke inzigten dit ook geschiedt. Groote wandelingen zijn eveneens af te keuren, dewijl zij te veel vermoeijen; doch eene kleine vertreding is wel aan te bevelen, daar deze de zenuwgevoeligheid minder en den bloedsomloop, die reeds op eene mechanische wijze vele beletselen ondervindt, gemakkelijker maakt. Sterke ligchaamsoefeningen, het tillen van zware lasten, zijn om die reden ook niet goed, en kunnen oorzaak zijn, dat, door de inspanning, die er mede gepaard gaat, op het kind eene te groote drukking wordt uitgeoefend.

Het gebruik van baden en de reinheid des ligchaams, middelen, die de Hygiëne voor vele menschen zoo nuttig oordeelt, (wat reinheid betreft, voor alle) zijn zeer aan te bevelen in het belang der zwangere vrouw; zij ondervindt door het uitzetten van den buik eene min of meer belemmerde ademhaling; de toevoer der zuurstof wordt door het baden bevorderd, dat op deze wijze de functie der ademhaling te gemoet komt; door de

reinheid blijven ook de poriën der huid geopend, waardoor de huiduitwaseming, die de ademhaling evenzeer gemakkelijk maakt, niet wordt tegengegaan.

Het overmatig gebruik van spijs en drank is na-deelig; de gezondheid der vrouw wordt er door ge-stoord, en bovendien bieden de intestina, te sterk ge-vuld, een te krachtigen wederstand aan de uitzetting der baarmoeder.

Wat hare kleeding betreft, zoo moet de zwangere vrouw voor eene warme bedekking des onderbuiks zorg dragen, daar deze zoo ligt aan koude wordt blootge-steld; ook moeten de kleederen haar niet knellen, de-wijl zij hierdoor alle vermeerdering van omvang, aan haren toestand eigen, zou tegenwerken. Vooral moet de uitzetting der borsten niet mechanisch belet wor-den; vele moeders zouden zelve hare kinderen kun-nen zogen, zoo zij niet de borstkas in het keurslijf insloten; dit is reeds voor iedere vrouw af te keuren; het is eene bepaald verkeerde gewoonte; maar vooral de zwangere vrouw ondervindt er later zooveel hinder-palen door, wanneer zij haar kind zelve wil zogen; dikwijls wordt haar dan dit voorregt geheel ontzegd. Niet alleen wordt door drukking op de borstkas de uitzetting der borsten tegengegaan, die in het laatste tijdperk der zwangerschap zeer in volumen kunnen toe-nemen, wegens de zogvorming, die daarin plaats heeft, maar vooral ook worden de tepels er zoodanig door

ingedrukt, dat het kind, als het aan de borst wordt gelegd, ze volstrekt niet kan vatten. Volgens MAUTHNER VON MAUTSTEIN ¹⁾ kan men, aan het einde der zwangerschap, veel aan den kleinen, ingedrukten vorm der tepels te gemoet komen, door ze uit te trekken, zonder ze te belcedigen, hetgeen ook met behulp van een gutta percha ring kan geschieden, en aldus voor de zoging voor te bereiden. Tegen dit gevoelen valt evenwel in te brengen, dat men gevaar loopt, door het dikwijls uittrekken der tepels, te vroegtijdige contractiën der baarmoeder op te wekken, gelijk zich het geval kan voordoen bij eene vrouw, die reeds eens of meermalen gebaard heeft, en gedurende hare nieuwe zwangerschap blijft doorzogen, waarom dit ook volstrekt af te keuren is. Gelijk KIWISCH ²⁾ zegt, zou, als men om die reden de tepels minder dikwijls wilde uittrekken, de maatregel doelloos zijn; hij verwerpt ook geheel deze methode, doch vindt zeer goed de verharding der tepels, opdat ze door het zuigen niet zoo gemakkelijk wonden zullen krijgen, waartoe hij het goed zuiver houden aanbeveelt.

Bij vele zwangere vrouwen bestaan er vooroordeelen, welke men dikwijls moeite heeft te bestrijden. Sommige

¹⁾ Kinder-Diätetik, von MAUTHNER VON MAUTSTEIN.

²⁾ KIWISCH VON ROTTERAU, Geburtskunde.

hebben begeerte naar bijzondere spijs of drank, waarin zij in gewone tijden geen trek gevoelen; zij meenen, dat, wanneer daaraan niet voldaan wordt, het kind er nadeel van zal ondervinden. Dit is geheel ten onregte: hiertusschen bestaat niet het minste verband; het bloed der moeder is het voedingsmateriaal voor het kind, en het is geheel onverschillig, uit welke voedende elementen (zoo het slechts goed gekozene zijn) dit bloed zijn oorsprong neemt; het zal daardoor geene verandering ondergaan, en dus aan het kind geene schade berokkenen. Indien het iets is, dat haar niet tot nadeel zal strekken, kan men haar daarin te gemoet komen, als zij er zoodanig op gesteld is, dat de onthouding er van haar zenuwgestel zou kunnen schokken; want op die wijze zou niet deze onthouding, maar het leed, dat zij daarover gevoelt, aan het kind schade kunnen doen; doch alles, wat haar en haar kind nadeelig zou zijn, moet haar niet gegeven worden. De ervaring leert ook, dat men aan dit vooroordeel geen waarde moet hechten; zooals MAUTHNER VON MAUTSTEIN zegt, zou het voor de armoedige klasse eene treurige zaak zijn, indien het aldus plaats had, daar deze niet altijd in staat is, om aan die begeerten te voldoen; zij moet die wel onderdrukken, en noch de moeder, noch het kind ondervindt er nadeel van.

Behalve dit, is er een vooroordeel bij de zwangere vrouw, waaraan nog meer geloof gehecht wordt; na-

melijk dat, indien zij van iets schrikt, veroorzaakt door iets buitengewoons, of eenige misvorming, hetzij van den mensch, hetzij van dieren, dit zoodanigen invloed op haar kind zal hebben, dat het ook met eene wanstaltigheid zal ter wereld komen. Ik wil niet ontkennen, dat het schrikken nadeelig zal zijn, en raad daarom iedere zwangere vrouw aan, dat zij dit zoeken te vermijden; doch ik beschouw, dat het nadeel daarin gelegen is, dat het aanleiding geeft tot miskraam, of tot vroeggeboorte, waarvan de oorzaak te vinden is in de schrik zelve, die deze werking op haar zenuwgestel heeft; het is er evenwel verre van daan, te willen beweren, dat het wanstaltige, waarvan de vrouw geschrikt heeft, op het kind zou overgaan, waartegen vele gronden zijn aan te voeren. Volgens KIWISCH bestaat er geen onmiddelijk verband tusschen de zenuwen der vrucht en die der moeder; die der laatste gaan niet in de eerste over. Zooals SCANZONI ¹⁾ zegt, zijn door VALENTIN en SCOTT microscopisch enkele zenuwtakjes ontdekt, die evenwel niet langs de geheele navelstreng kunnen vervolgd worden; VIRCHOW, gelijk SCANZONI schrijft, ontkent geheel en al het bestaan dezer zenuwen; en, als dit verband niet bestaat, kunnen ook de indrukken der moeder niet op de vrucht worden overgeplant.

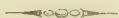
¹⁾ SCANZONI, Lehrbuch der Geburtshilfe.

Ook pleit nog tegen dit vooroordeel, dat het in vele gevallen gebeurt, dat de vrouw reeds op een georderd tijdperk der zwangerschap van iets wanstaltigs schrikt; hoe zou het mogelijk kunnen zijn, dat een of ander lichaamsdeel der vrucht, dat reeds zijn vorm heeft, en tot eenige ontwikkeling gekomen is, zou te niet gaan, terwijl er een ander wanstaltig deel voor in de plaats treedt; dit is ondenkbaar. Hoevele zwangere vrouwen zijn er niet, die, als er een zoodanig iets heeft plaats gehad, de vrees koesteren, dat zij een misvormd kind zullen ter wereld brengen, en toch is het gelukkig eene groote zeldzaamheid, en, zoo het al gebeurt, is het toeval: het is een gebrek in de ontwikkeling der vrucht, waarvan de oorzaak onbekend is.

Tot nadere bevestiging, dat het zeer weinig plaats heeft, dat er een misvormd kind ter wereld komt, haal ik de woorden aan van JEAN PAUL, die MAUTHNER VON MAUTSTEIN mededeelt: „Wer körperliche Missgeburten für vulkanische Ausbrüche erhitzter Phantasie der Schwangeren nimmt, bedenkt nicht, dass unter 10000 Gebärenden, wovon jede in 9 Monaten von eben so vielen Irrbildern erschauern könnte, kaum eine etwas zur Welt bringt, was in die Welt nicht einpasst.“

§ 3.

ZORGEN VOOR HET KIND, ONMIDDELIJK NA DE GEBOORTE.

Zoodra het kind, dat eenige maanden in de baarmoeder geleefd heeft, ter wereld komt, blijft de eerste zorg nog rusten op den verloskundige; deze zal nagaan, of het al dan niet leeft, en of het ook schijndood geboren wordt; hij zal het van zijne verbinding met de moeder, die er door middel der navelstreng bestaat, losmaken, en ziet verder na, van welk geslacht het is, en of het soms aangeboren gebreken heeft.

Nadat zijne bemoeijingen met de jonggeborene zijn afgelopen, en als de moeder zich in het bezit van een levend kind kan verheugen, laat deze, die, omdat zij rust moet hebben, er zich nog niet mede mag bezig houden, het aan de zorg van anderen over, wier

taak nu is, het te reinigen van alle aanhangsels, slijm, bloed, de vernix caseosa, welke laatste stof, zoo dit niet geschiedt, de huid in ontstoken toestand kan brengen, dewijl zij in de lucht verzuurt.

Tot verdere zuivering geve men het kind een laauw-warm bad, hetgeen daarom niet koud mag zijn, omdat de overgang in de buitenwereld uit de baarmoeder, waarin het altijd gekoesterd werd, en door eene gelijkmatige temperatuur omgeven was, alsdan te groot zou zijn. Nog zij men er op bedacht, dat men den mond van het kind onmiddellijk na de geboorte van alle onreinheden zuivere, daar deze nadeelig werken op de ademhaling.

Wat het gebruik van koud water betreft, zoo zegt BUFFON ¹⁾, dat er vele noordsche volken zijn, die hunne kinderen dadelijk na de geboorte hierin dompelen; dat de Laplanders ze terstond in de sneeuw leggen, en daarna in warm water, terwijl zij nog een geheel jaar lang hunne kinderen driemaal daags met sneeuw wasschen; zij meenen, dat deze aldus goed sterk zullen opgroeijen. Ook zegt hij, dat in de West-Indiën vrouwen zijn, die, zoodra zij gebaard hebben, zich met de jonggeborene te water begeven, en dat deze zelden door ziekte worden aangetast. Om de boven-

¹⁾ BUFFON. Histoire naturelle. Tome IV.

gemelde reden is het echter af te keuren, de kinderen dadelijk aan de koude bloot te stellen, hoewel deze methode in sommige gevallen moet toegepast worden, zooals bij schijndood geboren.

Het kind aldus goed gewasschen zijnde, overtuigt zich de verloskundige nogmaals, dat de navelstreng goed is onderbonden, en verzorgt deze op eene geschikte wijze.

Daarna gaat men tot het kleeden van de jonggeborene over, waarover ik eerst later spreken zal; het zij hier alleen gezegd, dat er dienaangaande in de verpleging der zuigelingen vele verkeerde gewoonten bestaan.

Men zorgte vooral, dat het vertrek, waarin het kind ontvangen wordt, doelmatig zij ingerigt; het mag niet koud zijn, maar alle benaauwde lucht moet er uit geweerd worden, daar deze op de ademhaling nadeelig werkt, waarom het onraadzaam is, in dat vertrek een vuurmand te hebben. Al te sterk dag- of lamplicht is mede niet goed, dewijl dit aan de oogen zou kunnen schaden.

§ 4.

DE VOEDING EN VERDERE VERPLEGING DER ZUIGELINGEN.

Het op eene geschikte wijze inrigten van den leefregel der jonggeborenen is, ten opzichte hunner gezondheid, en ook van hun verder leven, een punt van groot gewigt, dat somtijds met het behoud huns levens in naauw verband staat, waarom ik eerst wil spreken over:

a. De voeding.

Dienaangaande merk ik aan, dat zoowel de quantiteit als de qualiteit de zuigeling schadelijk kunnen zijn.

Men onderscheidt eene *natuurlijke* en eene *kunstmatige* voeding. Gaan wij over tot de beschouwing der eerste.

Door *natuurlijk* voedsel verstaat men de vrouwen-melk, hetzij van de moeder zelve, of van eene min; hierin is alles voorhanden, wat de zuigeling noodig heeft voor het onderhoud des levens en tot verderen groei en ontwikkeling. De samenstelling er van is, volgens CHEVALLIER en OSSIAN HENRI ¹⁾:

Caseïne.	1,52.
Boter.	3,55.
Melksuiker.	6,50.
Zouten.	0,45.
Water.	87,98.
	100,00.

Het gebeurt somtijds, dat de moeder haar kind niet kan zogen, of dat zulks voor haar onraadzaam zou zijn. Zij kan het niet doen, wanneer zij slechts eene geringe hoeveelheid zog heeft, wat hiervan ook de reden zij; ook wanneer de structuur van hare borsten en tepels het niet gedooft; onraadzaam zou het zijn, wanneer zij zoodanig verzwakt was, dat hare krachten er meer en meer door uitgeput raakten.

Er worden evenwel ook moeders gevonden, meer bepaaldelijk in de hoogere klasse der maatschappij, die

¹⁾ Zie het boven aangehaalde werk van CH. WEST.

hare kinderen wel kunnen, maar niet willen zogen, die het nalaten, omdat zij weten, dat zij hierdoor veel moeite vermijden, en hen dus uit gemakzucht aan eene min toevertrouwen; dit strekt haar tot schande; zij beseffen het geluk en de weelde niet, welke de moeder geniet, die zelve haar kind de borst geeft.

Het is bijna overbodig, om in het algemeen te zeggen, dat het noodzakelijk is, dat de voedster eene goede gezondheid hebbe, en dat hare leefwijze doelmatig zij ingerigt.

De straks genoemde verhouding der vrouwenmelk is niet altijd constant; zooals men ligt kan nagaan, is zij, door verschillende oorzaken, aan veranderingen onderhevig. Ik zal eerst nagaan, in hoeverre sommige omstandigheden, zooals ziekte als anderzins, in de zamenstelling hiervan verandering kunnen te weeg brengen, en op het kind van nadeeligen invloed zijn; hoe men dezelve somtijds kan te gemoet komen, maar ook, hoe zij oorzaak kunnen zijn, dat de moeder de zoging geheel moet opgeven. Verder zal ik nog enkele opmerkingen omtrent de minnen maken, en daarna eenige regels vaststellen, die men bij de zoging moet in acht nemen, hoewel zij dikwijls verwaarloosd worden.

In de eerste dagen na de bevalling is de melk rijk aan colostrumbolletjes, korrelachtige lichamen, conglomeraten van vetkorreltjes, die aan elkander kleven; dit colostrum is reeds aan het einde der zwangerschap

aanwezig, en kan men, volgens DONNÉ ¹⁾, dikwijls uit de qualiteit en quantiteit er van, den min of meer gunstigen aard der melk voorspellen. Er kan, volgens hem, zeer weinig afscheiding van colostrum zijn, zoodat men ter naauwernood eenige droppels kan uitdrukken; er kan ook eene groote hoeveelheid zijn, maar waterachtig, arm aan korrelachtige ligchaampjes; eindelijk kan, bij eene evenzeer groote hoeveelheid, het colostrum geelachtig van kleur zijn en rijk aan deze ligchaampjes; deze laatste soort van afscheiding is als zeer gewenscht te beschouwen voor de aanstaande zoging.

Wat de voeding der moeder aangaat, zoo moet deze eenvoudig zijn en toch goed krachtig; vele denken, dat zij goede voedsters zullen zijn, indien zij veel gebruiken, dat elementen voor de melk bevat; doch het bestaat volstrekt niet in de groote hoeveelheid; zij moeten blijven voortgaan met het eten en drinken van datgene, wat door haar in gezonde dagen, als zij niet behoeven te zogen, gedigereerd wordt; het is dienaangaande moeilijk, deze of gene spijs of drank voor te schrijven, daar hetzelfde voedsel niet bij alle dezelfde werking heeft; daarom houde ieder zich aan

¹⁾ E. BOUCHUT, *Traité pratique des maladies des nouveaux-nés et des enfants à la mamelle.*

datgene, waardoor hare krachten goed ondersteund worden, en dat met smaak door haar wordt genuttigd; alles, wat bij de vrouw goed gedigereerd wordt, zal ook tot vorming van goed zog ten gronde liggen. Wat de te groote hoeveelheid voedsel betreft, zoo moet ik hierbij nog doen opmerken, dat, zooals TILT ¹⁾ zegt, het zog daardoor te zwaar zal zijn, te rijk aan vaste bestanddeelen, en aldus al te prikkelend voor het kind. De moeder loopt hierbij gevaar, dat de spijsvertering bij haar gestoord worde, hetgeen aanleiding geeft tot verandering der melk; wat de melksecretie aangaat, zoo zegt hij, dat deze, in plaats van er door bevorderd te worden, er door wordt verminderd, daar er bij de moeder een ontstekingachtige toestand geboren wordt, die, even als alle secretiën, ook die der melk tegengaat.

Het terugkeeren der menses bij de zogende vrouw heeft bij de eene binnen weinige maanden, bij de andere later plaats; volgens BOUCHUT ²⁾ ondergaat het zog hierdoor zoodanige verandering, dat het rijker wordt aan vaste bestanddeelen, waarom ik de moeder aanraad, ten tijde, dat zij menstrueert, aan den zuigeling minder dikwijls de borst te geven, daar de digestie van het kind er anders ligt door gestoord kan worden.

¹⁾ Zie het boven aangehaalde werk van Dr. TILT.

²⁾ Zie het boven aangehaalde werk van E. BOUCHUT.

Dat de zuigeling nadeel ondervindt, als de voedster de menses heeft, staat niet altijd vast; er zijn er, bij wie dit volstrekt het geval niet is; men moet dus handelen, al naar mate men ziet, dat zulks op het kind invloed heeft.

Er bestaan verschillende meeningen over, of het uitoefenen van coïtus van de zogende nadeelig of onverschillig is; volgens BOUCHUT keurt de eene schrijver dit goed, de andere niet; hij zegt, dat het daarom niet goed is, omdat eene nieuwe zwangerschap dikwijls het gevolg er van is, en deze gedurende de zoging moet vermeden worden, daar de afscheiding der melk er geheel door ophoudt, of deze hierdoor weder tot den staat van colostrum terugkeert, dat voor het kind schadelijk is. Moge het tot de groote zeldzaamheden behooren, dat de op nieuw zwangere moeder nog langen tijd blijft doorzogen, zonder dat het schadelijk is voor het kind, meestal toch zal dit wel het geval zijn, en moet men als regel stellen, dat de zuigeling dan, of door eene min, of door kunstmatige voeding moet worden groot gebragt.

De ziekten der voedster zijn van invloed op het kind; BOUCHUT onderscheidt ze in die, welke met, en in die, welke zonder verandering der melk schadelijk zijn, terwijl de werking zich onmiddellijk vertoont, of eerst in later leeftijd.

De melk kan te rijk zijn aan voedende bestanddee-

len, terwijl de vrouw toch goed gezond is; dit stoort de digestie van het kind; het beste hiertegen is, dat men de tusschentijden van het zogen grooter neemt.

Meestal is evenwel de melk te arm, sereus en het aantal melkbolletjes gering; de vrouwen zijn dan doorgaans ziekelijk; zij lijden aan tuberculose, pneumonie, febris puerperalis, of ondervinden veel ellende, of krijgen slecht voedsel.

Meer locale ziekten kunnen aanleiding geven tot den terugkeer der goede melk tot colostrum, zooals ontsteking der mammae; zij verarmen de melk, die schaarsch aan melkbolletjes, doch rijk aan korrelachtige lichamen wordt. — Bij de mastitis kan er nog eene andere verandering in de melk plaats hebben, namelijk, dat er etter bij komt.

Al deze ziekten, die eene verandering der melk te weeg brengen, oefenen veelal dien invloed op het kind uit, dat het darmkanaal er door geprikkeld wordt; er hebben digestiestoornissen plaats, buikpijn, braken en diarrhaea; zijn deze evenwel vaak de gevolgen er van, niet minder dikwijls gebeurt het toch, dat de gezondheid van den zuigeling er niet door gestoord wordt. Het beste is, in zulke dubieuze gevallen, na te gaan, wat er van de zaak is; wordt de zuigeling ziek, men moet ophouden met zogen, totdat de gezondheid der voedster is teruggekeerd, en intusschen kunstmatig voeden, of, heeft dit niet spoedig plaats, dan moet men

het kind aan eene andere min toevertrouwen, en anders met de kunstmatige voeding voortgaan. Het kan ook gebeuren, dat bij ziekten, tot deze categorie behorende, de melk geheel onveranderd blijft, terwijl zij dan niet schaadt aan de jonggeborene.

Verder zijn er ziekten der voedster, waarbij de melk niet veranderd wordt, en die toch schadelijk voor het kind zijn; namelijk hevige gemoedsaandoeningen, zooals toorn, schrik, kortom alles, wat haar zenuwgestel sterk kan schokken; wordt het kind dadelijk, of korten tijd, nadat de vrouw zoodanige verandering in haar gestel ondergaan heeft, aan de borst gelegd, het zal meestal stuipen krijgen, in min of meer hevigen graad, vaak zoodanig, dat het spoedig bezwijkt; vele schrijvers deelen voorbeelden hiervan mede; het is goed, als de vrouw in dergelijk geval de borst eerst door een ander doet uithalen, en een geruimen tijd laat voorbijgaan, eer zij het kind laat zogen.

De melk van vrouwen, die scrofuleus, scorbutisch en syphilitisch zijn, ondergaat in de samenstelling geene verandering.

Wat de voortplanting der syphilis betreft door de melk, zoo vermeldt Dr. COLLIER, dat hem geen voorbeeld bekend is, dat de aan deze ziekte lijdende het kind kan aansteken, zoo zij geene verzwering aan de tepels heeft. Het is waarschijnlijk wel aan te nemen, dat het kind niet door de melk besmet wordt, maar dat door de

zuiging ontvellingen veroorzaakt worden aan de tepels der min, en dat het op die wijze dikwijls plaats heeft, dat eene syphilitische min het kind zal besmetten; in ieder geval is het bepaald af te raden, eene vrouw tot min te kiezen, die hieraan lijdt. — Omgekeerd kan het kind, uit syphilitische ouders geboren, eene gezonde min aansteken, dat, volgens Dr. COLLES, in vele gevallen plaats heeft; zij krijgt aan de tepels ontvellingen, die de smetstof van het kind opnemen; hij zegt, dat hij echter nooit gezien heeft, dat een syphilitisch kind, hetwelk door zijne eigene moeder gezoogd werd, al had het ook zweren in den mond, bij *haar* verzweering in de borsten te weeg gebragt had.

Om laatstgenoemde redenen is het bepaald af te keuren, dat eene min het kind, uit syphilitische ouders geboren, zoogt, dewijl zij er door wordt aangedaan; het is dan veel beter, dat, of de moeder zelve het kind zoogt, en beide eene kwikkuur ondergaan, (want, zooals Dr. COLLES zegt, is het in sommige gevallen niet voldoende, indien de voedster alléén aldus behandeld wordt) of, zoo dit niet kan, dat het kunstmatig worde opgevoed, en toch door kwik behandeld.

Behalve de syphilis, zijn er ook huidziekten, die niet door de melk worden overgeplant, maar wel door onmiddellijk contact.

Het is zeer moeilijk uit te maken, of de voedster door de melk sommige aandoeningen, zoowel die op

de morele ontwikkeling, als die op de gezondheid betrekking hebben, op de zuigelingen overbrengt, zoodanig, dat zij eerst in later leeftijd hiervan de gevolgen ondervinden. Volgens *SYLVIVS* ¹⁾ meende men vroeger, dat het karakter en de neigingen der voedster op den zuigeling werden overgeplant. Volgens *DESORMEAUX* ¹⁾ heeft de melk der voedster geen invloed op het karakter van het kind, daar hiertegen te veel feiten pleiten; hij zoekt dezen overgang van het karakter daarin, dat het kind haar wil navolgen, en door haar opgevoed wordt. Evenmin kan men, volgens *BOUCHUT*, aantoonen, of enkele ziekten der voedster, zooals scorbuut scrofels, syphilis, kanker, in later leeftijd zich bij den zuigeling zullen vertoonen. Het is dus eene groote onzekerheid, waarin wij dienaangaande verkeerren; spreekt geen bewijs er voor, dat die overgang plaats heeft, daarentegen is er ook niets, dat bewijst, dat het niet zou kunnen gebeuren; hiervan geheel bewust, is het veel beter, het er voor te houden, dat de zuigeling in later leeftijd er den invloed van ondervindt, en dus geene minnen te kiezen, die eene slechte inborst hebben, of aan ziekten lijdende zijn, van welken aard die zijn mogen.

Al hetgeen ik tot hiertoe gezegd heb omtrent de

¹⁾ Zie het boven aangehaalde werk van E. BOUCHUT.

omstandigheden, die al of niet verandering in de samenstelling der melk te weeg brengen, en in sommige gevallen voor het kind nadeelig kunnen zijn, is zoowel op de moeder als op de min toepasselijk. Ik zal hierbij nog een en ander voegen, waarop men buitendien de aandacht moet vestigen bij de keuze eener min. Ik wil hier nog herhalen, wat ik vroeger gezegd en behandeld heb, dat het van zulk een groot belang is, dat de inborst en de gezondheid der min goed, en ook hare borsten voor de zoging geschikt zijn.

Het is nuttig, dat men het kind der min zelve ook ziet, daar dit voor een gedeelte ons behulpzaam mag zijn in het doen eener keuze. Ook moet men hare melk in oogenschouw nemen en nagaan, of die niet te dun is, niet te arm aan melkbolletjes.

De beste ouderdom eener min is, volgens VERNOS en BECQUEREL ¹⁾, die van 20—35 jaar.

Men moet er ook acht op geven, of de min reeds meer dan eens gebaard heeft, daar, volgens TILT, de melk alsdan rijker is aan vaste bestanddeelen, dan bij de eerstbarende, die bovendien geene ondervinding heeft, hoe zij met den zuigeling moet omgaan.

Er moet ook gelet worden, dat men eene min neemt, bij wie de tijd der bevalling zoo min mo-

¹⁾ Zie het boven aangehaalde werk van E. BOUCHUT.

gelijk verschilt met den ouderdom van het kind, dat zij zal zogen. De samenstelling der melk toch ondergaat gedurende de zoging natuurlijke wijzigingen, die zeker zeer goed zullen geëvenredigd zijn aan de behoeften, ieder tijdperk eigen; waarin die wijzigingen bestaan, is niet met zekerheid op te geven. Volgens BOUCHUT verschillen dienaangaande de waarnemingen van VERNONIS en BECQUEREL met die van DEYEUX en PARMENTIER, die wel daarin overeenkomen, dat er eene vermeerdering der vaste stof plaats heeft, doch de eerstgenoemden beweren, dat de hoeveelheid suiker, de laatsten, dat die der caseïne gedurende den tijd der zoging toeneemt.

Velen hebben de slechte gewoonte, de min te grootc hoeveelheid voedsel te geven; het verkeerde hiervan heb ik reeds vroeger, bij het spreken over de moeder, aangetoond.

Men heeft vaste minnen en zoogenaamde loopminnen; mijns inziens, is het verkieselijker eene loopmin te hebben; het is wel waar, dat men eene vaste min beter kan in het oog houden, en voorkomen, dat zij zoo min mogelijk iets doet, wat het kind schadelijk kan zijn, doch men vergeet hierbij, dat men haar van haar eigen kind verwijdert, hetgeen, met de veranderde leefwijze, haar onaangenaam zal aandoen, waardoor men gevaar loopt, dat zij in hare dienst een bepaalden tegenzin krijgt, die zoodanige werking op haar

kan hebben, dat het dikwijls schadelijk zal zijn voor het kind, terwijl, als men eene loopmin heeft, die op gezette tijden komt, hiervoor geene vrees bestaat; men verliest deze dan wel eenigen tijd uit het oog, doch, wanneer men eene goede keuze gedaan heeft, en niet behoeft te vreezen, dat de min iets zal doen, dat schadelijk is voor het kind, dan vervalt die bedenking ook geheel.

Na hetgeen ik omtrent de min gezegd heb, ga ik nog eenige regels mededeelen, die men bij de zoging heeft in acht te nemen.

Zoodra de vrouw verlost is, laat men haar rust genieten; al naar mate zij vermoeijenissen heeft doorgegaan, moet zij 12—18 uur na dien het kind aan de borst leggen. Het is voor beiden goed, dat hiermede niet gedraald wordt; voor de moeder, omdat bij het langer blijven der melk in de borsten, deze meer en meer beginnen op te zetten, hetgeen gemakkelijk zou kunnen leiden tot vorming van zogklonters, of tot ontsteking der mammae; voor het kind, omdat de eerste moedermelk, wegens den rijkdom aan colostrum, zoo zeer geschikt is tot verwijdering van het meconium, eene donkerkleurige stof, steeds in het darmkanaal van het jonge kind aanwezig, zijnde een product van de gal, vermengd met darmslijm; bovendien zijn de tepels dikwijls door het sterk uitzetten der borsten voor het kind minder gemakkelijk te vatten, zoodat deze sterke

uitzetting eerst moet voorbij zijn; de mastitis, die zou kunnen ontstaan, is van zelve ook niet goed voor het kind, zooals boven gezegd is.

In de eerste 9 dagen kan men het kind zoo dikwijls laten zuigen, als het verlangt, of als de moeder door rijkelijk zog er te veel hinder van heeft; doch later moet er meer eene bepaalde orde hierin komen; in de eerste 5—6 maanden moet men het des daags niet meer dan om de 2 uur de borst geven, omdat de stofwisseling bij het jonge kind zeer snel is, en de voedingsmiddelen spoedig geassimileerd worden; als het dorst heeft, kan men het wat suikerwater geven, en overigens is het niet alleen niet noodig, maar geheel verkeerd, om het kind eenig ander voedsel er bij te geven, daar het in de vrouwenmelk alles heeft, wat het behoeft.

Het moet daarna de borst met grooter tusschen-tijden hebben, daar de stofwisseling niet zoo snel plaats heeft, als in het begin; men kan het 4—5 maal daags laten zuigen.

Na de 6^e maand kan men ook beginnen, met het kind zachtjes aan voor de speening voor te bereiden, dat gewoonlijk in de elfde maand moet geschieden, als het reeds enkele snijtanden heeft; de natuur wijst dit van zelve aan; het is niet goed, om de kinderen over het jaar te laten doorzuigen, noch voor de vrouw, noch voor den zuigeling, die reeds geschikt is, om enkele

vaste spijsen te verdragen. Men geve hun dan, behalve de borst, des middags een weinig bouillon, met wat rijst of zonder; hiermede klimme men zachtjes aan op, doch zorgte altijd, dat het kind niet te veel krijgt, en dat het spijsen zijn, die gemakkelijk te verteren zijn.

Wat het zogen des nachts betreft, zoo moeten hierin grootere tusschentijden zijn, dan des daags; voor beiden, moeder en kind, is dit goed; voor de moeder, omdat die rust behoeft, en aldus moet versterkt worden, dat mede voor de zoging noodig is; voor het kind, omdat slaap de voeding ondersteunt. Wegens de snelle stofwisseling heeft het kind evenwel ook dan voedsel noodig; er bestaan verschillende meeningen omtrent den duur dier tusschentijden; ik kan mij het beste vereenigen met de verdeeling van BEDNAR ¹⁾, om het namelijk in de eerste weken 3—4 maal, spoedig echter slechts eens of tweemaal de borst te geven, en, is het kind 6 maanden oud, het van 's avonds 10 tot des morgens 5 ure niet te laten zuigen.

Vele moeders hebben de slechte gewoonte, om de zuigelingen, zoo dikwijls zij het maar door hun schreeuwen verlaagen, de borst te geven; er ontstaan hierdoor spoedig digestiestoornissen; de melk ligt nog bijna onveranderd in de maag, als er weder nieuwe wordt bij-

¹⁾ Kinder-Diätetik, von ALOIS BEDNAR.

gebragt; op die wijze wordt zij overvuld, het voedsel verzuurt, de mucosa intestinalis wordt geïrriteerd, er heeft geene goede opname der voedingsstof meer plaats, en dikwijls beginnen de kinderen door al deze stoornissen te atrophieren. Het kind heeft niet altijd honger, als het schreit, het kan ook dorst hebben; wil men het dan steeds maar de melk geven, ja, dan wordt de dorst voor een oogenblik gelescht, doch het ontvangt zoo doende te veel voedsel; het is beter het in zulke gevallen wat suikerwater te geven. Het moet niet aan de borst gelegd worden, voor dat de tijd daartoe gekomen is; is de dorst gelescht, en blijft het schreien, laat de moeder naar de oorzaak er van zoeken. Het zou kunnen zijn, dat het zog niet goed was; zij moet hierop mede letten. Evenzoo kan het kind ziek zijn, en dan is het geheel verkeerd, om het te laten zuigen, daar het door eene goede diët van die ziekte welligt zou kunnen herstellen; een oogenblik zal het geschrei dan ophouden, om weder met nieuwe kracht te beginnen. De zuigelingen schreeuwen vaak uit verveling, waartegen het beste is, dat men zich op eene eigenaardige wijze met hen bezig houde, als wanneer zij spoedig rustig zullen worden. — Schreeuwt het kind uit gewoonte, of, om mij aldus uit te drukken, uit stoutheid, omdat zijn zin niet wordt opgevolgd, men behoeft het dan evenmin tot zwijgen te brengen door het geven der borst; men late het schreien,

het zal eindelijk van zelf wel ophouden, als het vermoeid wordt, en heeft de moeder, aan wie deze maatregel welligt hard of wreed zal toeschijnen, dit twee- of driemaal doorgezet, het kind zal langzamerhand deze gewoonte geheel laten varen; al is het nog zoo jong, toch worden de neigingen tot goed en kwaad, evenals bij volwassen menschen, wel degelijk opgewekt; wordt die tot het goede meer en meer ontwikkeld, zoo zal dit eene gewenschte uitkomst opleveren; heeft daarentegen die tot het kwade de overhand, zoo geeft zich het kind later daaraan gemakkelijker over, en is het dikwijls zeer moeilijk, die te onderdrukken. Is men bevreesd, dat het kind, door het hevige schreeuwen, soms eenig letsel zou kunnen krijgen, het beste is dan het afleiding te geven, door, zooals ik straks zeide, er zich mede bezig te houden, als wanneer het wel tot bedaren zal komen.

Thans ga ik over tot de beschonwing der *kunstmatige* voeding, die men bij den zuigeling zal in het werkstellen, indien de moeder niet in staat is zelve te zogen, of als zij daartoe geene min kan krijgen.

Men moet hierbij naauwkeurig acht geven, zoowel op datgene, wat men geeft, als op de wijze van toediening. Men moet het kind voedsel geven, dat het gemakkelijk kan verteren, geen zwaren kost; bovendien moet het laauwwarm wezen, gelijk aan de temperatuur der vrouwenmelk. Het beste surrogaat is de koemelk;

ezelinnenmelk zou ook goed zijn, daar deze het meest met die der vrouw in samenstelling overeenkomt, wegens haar gering gehalte aan caseïne, doch is in den regel te duur, zoodat men gewoonlijk koemelk er voor in de plaats neemt.

Een groot vereischte is, dat de melk goed zij; zij mag niet zuur wezen, maar alcalisch, wit van kleur en ondoorschijnend; de melkbolletjes moeten vrij in de vloeistof gesuspendeerd zijn; zij moet afkomstig wezen van koeijen, die zoo min mogelijk aan schadelijke invloeden zijn blootgesteld; het is, volgens CH. WEST, beter melk te hebben van koeijen, die op het land voedsel krijgen, dan van die, welke op stal gevoederd worden, daar in de melk van deze dikwijls eene zure reactie ontstaat, die prikkelend op de intestina werkt; is men hiertoe niet in de gelegenheid, dan moet men dagelijks beproeven, of de melk ook zuur is; zoo ja, dan voege men er, volgens dien schrijver, een weinig kalkwater bij, in voldoende hoeveelheid, om er eene alcalische reactie aan te geven; zoo de intestina neiging hebben tot verstopping, neemt men subcarbonas magnesia, in plaats van kalk.

Vele moeders geven haren kinderen, in plaats van koemelk, ander voedsel, bestaande in beschuit- of meelpap en dergelijke, of zij geven bij de melk pap, daar zij meenen, dat de kinderen er niet genoeg voedsel van hebben; dit is geheel verkeerd; zij moeten zich aan

geen ander voedsel houden, dan aan de koemelk; hierin is alles toch voorhanden, wat het kind behoeft, al is de zamenstelling eenigzins verschillend van die der vrouwenmelk.

Vaste bestanddeelen kunnen niet in de maag van het kind verteerd worden; pappen zijn af te keuren, dewijl zij meelachtige spijsen bevatten, die, zooals CH. WEST zegt, met moeite geassimileerd worden; de kinderen nemen wel het voedsel tot zich, doch braken het dikwijls weêr uit, of het gaat onverteerd in het duodenum, en werkt prikkelend op de intestina; zij krijgen diarrhaea, en blijft deze toestand lang aanhouden, zij zullen spoedig gaan vermageren en geheel atrophïeren.

In strijd met hetgeen ik zoo even gezegd heb aangaande de meelpappen, kan in gevallen, als de gewone koemelk niet verdragen wordt, als zeer doelmatig aanbevolen worden dun gekookte, versche karnemelk met bloem van meel: dit wordt zeer goed verdragen; de ondervinding leert het, doch op welken grond het berust, is moeilijk aan te toonen.

Om de koemelk op eene geschikte wijze aan het kind toe te dienen, geve men die vermengd met water; zij moet verdund worden, omdat zij rijker is aan caseïne, dan de vrouwenmelk; zij bevat ongeveer driemaal zooveel caseïne als deze; hoe jonger het kind is, des te meer water; in de eerste 3 à 4 maanden geeft

men van drie deelen $\frac{1}{3}$ melk en $\frac{2}{3}$ water; later de $\frac{1}{2}$ melk en de $\frac{1}{2}$ water; na de 6 maanden $\frac{2}{3}$ melk en $\frac{1}{3}$ water. Daar het voedsel laauwarm moet zijn, zoo verwarmen eerst het water, en voege er dan de melk bij; men doe er ook een weinig suiker bij, daar door de verdunning de hoeveelheid melksuiker betrekkelijk verminderd wordt.

Een groot vereischte in dezen is zindelijkheid; men late nooit de melk in den kroes, of wat men daarvoor gebruikt, staan, doch reinige dien met zijn toebehooren na iederen keer; zoo deze zindelijkheid niet in acht genomen wordt, ontstaat er gemakkelijk verzuring, die niet anders dan nadeelig voor het kind is; de digestie wordt gestoord, daar het zuur op de intestina prikkelend werkt.

Dezelfde verdeeling der tusschenruimten, als bij de natuurlijke voeding, moet ook bij de kunstmatige in acht genomen worden; eveneens, wat betreft hetgeen men in later leeftijd aan het kind als bijkost geeft.

Het behoeft geen betoog, dat aan de moederborst, zoo deze daartoe geschikt is, de voorkeur bij de voeding moet gegeven worden; doch, indien er redenen bestaan, waarom dit niet kan, zoo heb ik vroeger reeds gezegd, dat men het beste doet, eene goede min te nemen; is men hiertoe niet in de gelegenheid, dan moet men tot de kunstmatige voeding overgaan; de een vindt beter eene min, de ander de koemelk; zij,

die aan de laatste de voorkeur geven, doen het op grond, dat zij meenen, dat men hierdoor het kind niet blootstelt aan de nadeelen, die door de melk der min kunnen veroorzaakt worden, zooals ik te zijner plaatse heb behandeld; doch de koemelk is evenzeer aan verandering onderhevig, en zal men ook dikwijls gevaar loopen slechte melk te krijgen, indien men niet naauwkeurig op alles acht geeft; dewijl men dus zoo wel door de min, als door de koemelk den zuigeling aan gevaren blootgesteld, welke te voorkomen bij beide methoden eene naauwlettende zorg vereischt, zoo zou ik toch de voorkeur geven aan de voeding door eene min; heeft men van deze laatste geene zekerheid, dat men er op vertrouwen kan, dan is het beste de koemelk.

Aan het slot der beschouwing van de voeding gekomen, moet ik nog op eene zeer slechte gewoonte wijzen, namelijk, dat men aan de zuigelingen zoogenaamde *dotjes* geeft, die gewoonlijk bestaan uit een stukje beschuit, eene rozijn, of iets dergelijks, gewikkeld in een lapje, dat het kind in den mond wordt gelegd, om het te bevredigen; doch ik behoef ze niet te beschrijven, daar zij maar al te zeer bekend zijn; dit kan eene groote dwaling genoemd worden, die het veel moeite kost te overwinnen. Men vindt ze ongelukkigerwijze nog zoo veel hier en daar, niet alleen onder de behoeftige klasse, maar in alle standen der maatschappij.

Zij brengen niets dan kwaad te weeg; het nadeel er van voor ieder kind is daarin gelegen, dat zoowel het lapje als de inhoud verzuurt; het zuur wordt door den zuigeling opgenomen, en komt aldus in de intestina; het werkt prikkelend op de mucosae der spijsverteringsorganen; het kind krijgt digestiestoornissen, diarrhaea, brakingen, het voedsel wordt niet meer op eene geschikte wijze opgenomen; het kind begint te kwijnen, en, wordt de leefregel niet spoedig veranderd, zoo zal het tot geheele atrophie overgaan, en volgt de dood daarop menigmaal. Deze digestiestoornissen hebben ook gewoonlijk ten gevolge, dat de kinderen de spruw krijgen, de bekende witte spikkels in den mond.

Wanneer men aan de moeder het schadelijke hiervan onder het oog brengt, antwoordt zij, dat zij zich dat zoo niet voorstelt; zij wijst op haar zelve en op vele anderen, die er mede zijn grootgebracht, doch zij kan niet opnoemen al die ongelukkige slagtoffers, welke, dien ten gevolge, als zuigeling reeds zijn ten grave gedaald. Sommige zeggen, wel te weten, dat het niet goed is, doch vragen, hoe het kind dan stil te houden, als het schreeuwt; hierover heb ik vroeger reeds gesproken, ik voeg er slechts bij, dat men eveneens naar de oorzaak er van moet zoeken; welke die ook zij, het kind mag dat lapje met beschuit niet hebben; is het niet ziek, zoo zal het dat spoedig worden, is het ziek, zoo verergert hierdoor de kwaal.

b. De verdere verpleging.

Wat de kleeding betreft, zoo moet deze niet knelend zijn; wel warm, doch niet broeiend; velen meenen, dat zij de zuigelingen goed stevig moeten inbakeren, dewijl zij denken daardoor aan het ligchaam meer vastheid te geven; dit is niet goed; zij werken daardoor de natuur geheel tegen; de groeikracht der zuigelingen is zeer sterk; zij belemmeren zoo doende de natuurlijke uitzetting en groei van de verschillende weefsels; men maakt op die wijze, dat de kinderen de gasvormingen, die in hun darmkanaal ontstaan, bij zich moeten houden, dat hen benaauwt. Velen hebben ook de ongelukkige gewoonte, het hoofd van het kind sterk te broeijen: het moet wel bedekt worden, om het voor de koude te beschutten, doch niet zoodanig, dat het gebroeid wordt; daardoor wordt de aandrang van bloed naar de hersenen, die toch bij den zuigeling reeds groot is, nog vermeerderd, en kunnen hieruit ligt hersenziekten voortspruiten, terwijl bovendien het kind veel vatbaarder is voor koude.

De zindelijkheid is ook eene zaak van groot belang voor den zuigeling; zij brengt veel bij tot de gezondheid. Hetzelfde geldt van den invloed van zuivere lucht en goed licht; beide werken heilzaam op de

kinderen; vroeger heb ik hierover, evenals over de zindelijkheid, reeds gesproken.

Zijn de zuigelingen eenige maanden oud, dan is het ook goed, om hen eenige beweging te laten nemen; men plaatst hen daartoe op den grond, zoodat zij zich, zonder zich eenige schade te kunnen doen, vrij met voeten en armen kunnen bewegen.

De slaap is voor den zuigeling mede zeer heilzaam, die zoowel hierdoor, als door de melk gevoed wordt, en veel slaap behoeft, zoo bij dag als bij nacht. Een zeer verkeerd middel, om de kinderen in slaap te maken, is het wiegen, ook dan, wanneer zij reeds geslapen hebben, en als zij wakker worden, terwijl men wil, dat zij dien slaap nog voortzetten; men brengt door het wiegen het kind in eene zekere mate van verdooving; de bloedaandrang naar het hoofd wordt er door vermeerderd. Het is tevens een groote last, en is het kind er eenmaal aan gewoon, het zal terstond zijne stem doen hooren, als het niet die schommelende beweging gewaar wordt; maar, al is het er nog zoo aan gewoon, toch kan de moeder, of zij, die voor het kind zorg draagt, het er langzamerhand afbrengen; is het tijd van slapen, zij moet het kind maar wakker in de wieg leggen, en bemerkt dit eindelijk, schreeuwens moede, dat het niet helpt, het zal van zelf wel ophouden, en in slaap vallen; heeft men dit 2 of 3 maal doorgezet, men zal er geen hin-

der meer van hebben; hetzelfde geldt ook van het wiegen bij nacht; dit is evenzeer verkeerd; overigens valt hier op te merken, wat ik vroeger omtrent het schreeuwen gezegd heb. Eene andere fout, is deze, dat de moeder het kind bij zich in bed neemt; er zijn voorbeelden van moeders, die in haren slaap het kind hebben dood gedrukt. —

STELLINGEN.

I.

Tusschen de vorming van een primordiaal- en van een dekbeen aan den schedel bestaat in den grond geen verschil.

II.

Amylacea worden in het algemeen door den zuigeling niet goed verdragen.

III.

Het zuigen van het kind bevordert de contractiën der baarmoeder.

IV.

De functie der milt is vorming van nieuwe bloedcellen.

V.

De resorptie van vet in het darmkanaal heeft door endosmose plaats.

VI.

De hereditaire syphilis plant zich niet voort door contact.

VII.

De febres intermittentes behooren tot de neurosen.

VIII.

Het gebruik van baden is voor velen, doch niet voor allen heilzaam.

IX.

Het caput succedaneum heeft eenig nut.

X.

Het niet volbrengen van den spildraai is niet altijd nadeelig.

XI.

Bij het gebruik der forceps komt het meer op een goed doorzicht en op beleid, dan op kracht aan.

XII.

De lochiaalsecretie is het genezingsproces van de inwendige oppervlakte der baarmoeder.

XIII.

Bij een metastatisch absces is het van groot belang ruime openingen te maken.

XIV.

Wil men kankergezwellen verwijderen, dan moet men dit langs den operatieven weg doen.

XV.

Voor de operatie van dijbreuken kan men geene algemeene regels vaststellen.

XVI.

De zwangere vrouw kan tot het einde harer zwangerschap onbekend met haren toestand zijn.

XVII.

Gesnedene wonden, vóór en na den dood toegebracht, zijn van elkander onderscheiden.

XVIII.

Beleedigingen aan het hoofd, gepaard met fractura cranii, zijn soms minder gevaarlijk dan die, waarbij geene fractuur ontstaat.

